

ПЕТРОВСЬКИЙ А. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права
та процесу
(Національна академія внутрішніх
справ)

ПЕНДЮРА М. М.,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії, історії
та філософії права
(Навчально-науковий інститут права
та психології Національної академії
внутрішніх справ)

СТАРИЦЬКА О. О.,

кандидат юридичних наук, доцент,
т.в.о. завідувача науково-дослідної
лабораторії з проблем державотворення
та правозастосування
(Навчально-науковий інститут права
та психології Національної академії
внутрішніх справ)

УДК 347.919.8:347.99

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.7>

**ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО НАДАННЯ
ДОЗВОЛУ НА ПРИМУСОВЕ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ**

Статтю присвячено комплексному дослідженню процесуальних аспектів провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів в Україні. Показано, що інститут третейського розгляду є важливою складовою системи альтернативного вирішення спорів, яка сприяє зменшенню навантаження на державні суди та підвищує ефективність захисту суб'єктивних прав. Оскільки третейські суди не мають власного механізму примусового виконання рішень, процедура звернення до державного суду з метою отримання виконавчого документа стає ключовою гарантією ефективності третейського розгляду.

Розглянуто різні наукові підходи до обсягу судового контролю – від широкого до мінімалістського, а також проблему «подвійного контролю», яка призводить до затягування виконання третейських рішень. Здійснено аналіз законодавства України, зокрема положень Закону «Про третейські суди», Цивільного та Господарського процесуальних кодексів, які визначають порядок звернення до суду, строки подання заяви, вимоги до її змісту та документообігу, особливості розгляду справ і вичерпний перелік підстав для відмови у видачі виконавчого листа.

Особливу увагу приділено ролі виявленим проблемам судової практики – формалізму при розгляді заяв та відсутності єдності у визначенні меж контролю. Визначено, що ключові гарантії процедури полягають у перевірці дійсності третейської угоди, компетенції арбітражу та відповідності публічному порядку.

Зроблено висновок, що провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів є важливим інструментом забезпечення ефективності арбітражу, поєднує автономію третейського процесу та обмежений державний контроль, а також має значний вплив на розвиток інвестиційної привабливості України. Запропоновано напрями вдосконалення правового регулювання та практики застосування відповідних норм, що сприятиме підвищенню довіри до арбітражу та стабільності ділового середовища.

Ключові слова: третейський суд, примусове виконання рішень третейських судів, цивільний процес, судовий контроль, Верховний Суд.

Petrovsky A. V., Pendyura M. M., Starytska O. O. Procedural aspects of proceedings in cases concerning the granting of permission for the enforcement of arbitral awards

The article is devoted to a comprehensive study of the procedural aspects of proceedings in cases of granting permission for the compulsory execution of arbitration court decisions in Ukraine. It is shown that the institution of arbitration is an important component of the alternative dispute resolution system, which helps to reduce the burden on state courts and increases the effectiveness of the protection of subjective rights. Since arbitration courts do not have their own mechanism for the compulsory execution of decisions, the procedure for applying to a state court in order to obtain an executive document becomes a key guarantee of the effectiveness of arbitration proceedings.

Various scientific approaches to the scope of judicial control are considered – from broad to minimalist, as well as the problem of "double control", which leads to a delay in the execution of arbitration decisions. An analysis of the legislation of Ukraine is carried out, in particular the provisions of the Law "On Arbitration Courts", the Civil and Commercial Procedural Codes, which determine the procedure for applying to the court, the deadlines for submitting an application, requirements for its content and document flow, the peculiarities of considering cases and an exhaustive list of grounds for refusing to issue a writ of execution.

Particular attention is paid to the role of the identified problems of judicial practice – formalism in the consideration of applications and the lack of unity in determining the limits of control. It is determined that the key guarantees of the procedure are to verify the validity of the arbitration agreement, the competence of the arbitration and compliance with public order.

It is concluded that proceedings in cases on granting permission for the compulsory execution of arbitration court decisions are an important tool for ensuring the effectiveness of arbitration, combines the autonomy of the arbitration process and limited state control, and also has a significant impact on the development of Ukraine's investment attractiveness. Directions for improving legal regulation and the practice of applying relevant norms are proposed, which will contribute to increasing trust in arbitration and the stability of the business environment.

Key words: arbitral tribunal, enforcement of arbitral awards, civil procedure, judicial control, Supreme Court.

Вступ. Інститут третейського розгляду спорів є важливим елементом правової системи, що сприяє розвитку альтернативних способів вирішення конфліктів, зменшенню навантаження на державні суди та підвищенню ефективності захисту суб'єктивних прав. Третейський суд не має власного механізму примусового виконання своїх рішень, що робить процедуру звернення до державного суду за наданням дозволу на примусове виконання ключовою для забезпечення ефективності третейського розгляду. Це провадження

є специфічним, оскільки поєднує елементи автономії арбітражного процесу та необхідність державного судового контролю.

Зростаюча роль третейських судів в Україні, особливо в умовах інтеграції до європейського правового простору, актуалізує потребу у чіткому й ефективному процесуальному регулюванні провадження щодо надання дозволу на примусове виконання їх рішень.

Проблематика примусового виконання рішень третейських судів тісно пов'язана з принципом верховенства права, правом особи на справедливий суд та ефективний захист її прав. Без механізму державного забезпечення виконання третейських рішень інститут арбітражу втрачає практичне значення. З одного боку, завданням суду є надати можливість реалізувати третейське рішення, підтвердивши його обов'язковість та допустимість виконання. З іншого – суд зобов'язаний перевірити дотримання законності, процесуальних гарантій і публічного порядку. Це створює складність правозастосування, оскільки потребує одночасного дотримання принципів автономії арбітражу та державного контролю.

Стан дослідження проблематики. Питання примусового виконання рішень третейських судів належить до дискусійних у цивільному процесуальному праві. У вітчизняній та зарубіжній доктрині висловлюються різні позиції щодо обсягу судового контролю: від широкого підходу, що передбачає ґрунтовну перевірку рішень, до мінімалістського, де суд обмежується формальною перевіркою дотримання основних процесуальних гарантій. В українській науці цивільного процесуального права ця проблема розглядалася у працях багатьох авторів, проте комплексний підхід до провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів залишається обмеженим.

Науковці відзначають, що однією з ключових функцій державних судів у сфері арбітражу є саме контрольна, яка забезпечує дотримання основних процесуальних гарантій та принципу верховенства права [1–4]. При цьому висловлюється думка, що надмірний контроль може нівелювати переваги арбітражу як альтернативного механізму [5, с. 178–184].

У зарубіжній літературі також підкреслюється необхідність балансу між автономією арбітражу та судовим контролем [6, с. 504–549]. Так, А. Редферн і М. Хантер [7] наголошують, що втручання державних судів має бути мінімальним і зводиться до перевірки дотримання фундаментальних гарантій, тоді як інші питання залишаються у компетенції третейського суду.

Однією з найбільш дискусійних проблем є питання так званого «подвійного контролю», суть якого полягає у тому, що державний суд перевіряє рішення третейського суду на двох стадіях: 1) у провадженні щодо оскарження та скасування рішення третейського суду; 2) у провадженні щодо надання дозволу на примусове виконання.

Наслідком такого дублювання є затягування процесу виконання, що знижує ефективність арбітражу. У науковій літературі висловлюється пропозиція щодо обмеження контрольних функцій державного суду лише стадією виконання [8]. У світовій практиці поширена модель, коли сторони самостійно обирають, чи звертатися до державного суду із заявою про скасування, тоді як при видачі дозволу суд обмежується мінімальною перевіркою [7].

Таким чином, огляд літератури свідчить про наявність декількох підходів: – прибічники широкого судового контролю вважають, що він є гарантією дотримання прав сторін; – прибічники автономії арбітражу виступають за мінімізацію ролі державного суду; – поміркований підхід передбачає необхідність балансу між цими позиціями.

Проте досі бракує єдиного підходу до визначення оптимальних меж судового втручання у провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів, що й зумовлює актуальність подальшого дослідження.

Постановка завдання. Актуальність дослідження зумовлена потребами судової практики та необхідністю вдосконалення нормативно-правової бази, яка містить прогалини та суперечності, що ускладнюють належне застосування інституту, а судова практика Верховного Суду формує нові підходи до співвідношення державного та третейського судочинства.

Ураховуючи виявлені проблеми, метою статті є комплексний теоретико-правовий аналіз процесуальних аспектів провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів в Україні.

Результати дослідження. Правове регулювання процедури надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів в Україні ґрунтується на комплексі нормативних актів різної юридичної сили, які визначають як саму можливість арбітражного розгляду, так і порядок реалізації його результатів.

Базовим актом, що регулює діяльність третейських судів в Україні, є Закон України «Про третейські суди» від 11 травня 2004 р. № 1701-IV [9], яким встановлено вимоги щодо третейського розгляду з метою захисту майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб (ст. 1), визначено його завдання (ст. 3), а також передбачено, що рішення третейського суду підлягає виконанню добровільно сторонами (ст. 50). У разі відмови від добровільного виконання рішення може бути виконано примусово лише після отримання відповідного дозволу суду загальної юрисдикції. Законом визначено вичерпні підстави для відмови у видачі виконавчого документа, зокрема якщо справа не підлягала розгляду в третейському суді, якщо склад суду чи процедура розгляду не відповідали угоді сторін чи закону, якщо рішення суперечить публічному порядку України тощо (ст. 56).

Відтак, рішення третейського суду є обов'язковими для сторін, проте законодавство України передбачає можливість надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів.

Так, Цивільним процесуальним кодексом (далі – ЦПК) України регламентовано процедуру отримання виконавчого листа на примусове виконання рішень третейських судів, що забезпечує реалізацію третейських угод і рішень третейських органів у державних судах. Видача виконавчого листа здійснюється за заявою особи, на користь якої прийнято рішення третейського суду, і регулюється нормами ст. ст. 483–487 (глава 4. Проведення у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів) ЦПК України [10].

Окрім того, главою 2. Видача наказу на примусове виконання рішення третейського суду Господарського процесуального кодексу (далі – ГПК) України встановлено порядок видачі наказу на примусове виконання рішень третейських судів у господарських справах (ст. ст. 352–356) [11].

Таким чином, провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів є спеціальним інститутом цивільного процесуального права, який має низку особливостей, що відрізняють його від інших категорій справ у порядку цивільного судочинства.

Процесуальний порядок звернення до суду із заявою про видачу виконавчого листа передбачений ст. 483 ЦПК України [10]. Згідно з нормою, така заява подається до апеляційного суду за місцем проведення третейського розгляду протягом трьох років з дня прийняття рішення третейським судом. У разі пропуску цього строку заява залишається без розгляду, однак суд може поновити строк на подання за умови наявності поважних причин, підтверджених заявником. Ця норма підкреслює принципи терміновості та дисципліни у примусовому виконанні третейських рішень, одночасно зберігаючи можливість захисту прав сторін у разі об'єктивних перешкод.

Заява подається у письмовій формі і підписується особою, на користь якої прийнято рішення третейського суду, або її представником. Вона має містити відомості про суд, до якого подається заява, найменування і склад третейського суду, інформацію про учасників спору (зокрема, юридичні або фізичні дані, місцезнаходження, ідентифікаційні дані, засоби зв'язку), а також дату і місце прийняття рішення третейським судом, дату отримання рішення заявником та конкретну вимогу про видачу виконавчого листа. До заяви обов'язково додаються оригінал або завірена копія рішення третейського суду, третейська угода, документ про сплату судового збору, копія заяви для інших учасників справи, а також документи, що підтверджують повноваження представника. У разі подання заяви електронною формою допускається подання копій документів із подальшим наданням оригіналів до початку розгляду справи. Недодержання цих вимог або несплата судового збору тягне застосування положень ст. 185 ЦПК України (ст. 484 ЦПК України) [10].

Розгляд заяви здійснюється одноособово суддею у строк до п'ятнадцяти днів із дня надходження заяви, із повідомленням сторін про час і місце розгляду. Неявка сторін не перешкоджає розгляду. У процесі суд може витребувати справу з постійно діючого третейського суду, у випадку чого строк розгляду продовжується до тридцяти днів. Суд під час засідання визначає наявність підстав для відмови у видачі виконавчого листа, передбачених ст. 486 ЦПК України. При наявності паралельного провадження щодо оскарження рішення третейського суду суд зупиняє розгляд заяви до набрання законної сили ухвалою про відмову у скасуванні рішення. Нормою також передбачено можливість спільного розгляду заяви про видачу виконавчого листа та заяви про скасування рішення у рамках одного провадження (ст. 485 ЦПК України).

Законодавство також встановлює підстави для відмови у видачі виконавчого листа, серед яких: скасування рішення третейського суду, непідсудність справи третейському суду, пропуск строку для подання заяви без поважних причин, прийняття рішення у спорах або за межами третейської угоди, недійсність третейської угоди, невідповідність складу суду законодавчим вимогам, а також наявність неправомірних способів захисту або вирішення спорів щодо осіб, що не брали участі у справі (ст. 486 ЦПК України).

Ухвала суду про видачу або відмову у видачі виконавчого листа має містити інформацію про третейський суд, сторін та рішення, щодо якого заявник просить видати виконавчий лист. Після набрання законної сили ухвала забезпечує виконання рішення третейського суду через внесення виконавчого листа до Єдиного державного реєстру виконавчих документів та повернення справи до постійно діючого третейського суду (ст. 487 ЦПК України).

Відтак, до особливостей провадження у таких справах нами віднесено: – суб'єктів звернення – сторону, на користь якої ухвалене рішення; – зміст заяви – зазначення реквізитів рішення, доказів його чинності та підстав для виконання; – строки розгляду – прискорена процедура, яка не допускає затягування; – підстави для відмови – перелік є вичерпним і включає відсутність арбітражної угоди, перевищення компетенції третейським судом, порушення права сторони на захист, невідповідність публічному порядку.

Таким чином, положення ЦПК України створюють чіткий та врегульований механізм примусового виконання рішень третейських судів, який поєднує принципи законності, своєчасності та захисту прав учасників третейського спору.

Таким чином, надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів – винятковий механізм контролю за дотриманням процесуальних гарантій. Державні суди у таких справах не переглядають спір по суті, а лише здійснюють процесуальний контроль, тобто перевіряють дійсність арбітражної угоди, компетенцію арбітражу, дотримання права сторін на захист; відповідність публічному порядку. Цей підхід забезпечує баланс між автономією арбітражу та захистом прав сторін, відповідає міжнародним стандартам і сприяє розвитку України як юрисдикції, дружньої до інвесторів. Найважливішою гарантією є перевірка дійсності арбітражної угоди та дотримання публічного порядку.

Механізм надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів є важливим елементом правового захисту в сфері цивільного та господарського обороту, що дозволяє зберігати автономію арбітражу, забезпечує мінімальний контроль держави та гарантує дотримання прав сторін і публічного порядку. Цей підхід сприяє стабільності ділового середовища, міжнародній довірі та розвитку інвестиційного клімату в Україні.

Провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів забезпечує ефективний баланс між автономією арбітражних процедур та контролем за законністю, захистом прав сторін і публічним порядком. Обмежений характер втручання держави сприяє розвитку альтернативних способів вирішення спорів, підвищує їхню надійність і прогнозованість, а також інтегрує національну практику у міжнародні стандарти арбітражу.

Попри достатньо чітке нормативне регулювання та усталену судову практику, провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів в Україні має низку проблемних аспектів, які потребують як доктринального осмислення, так і законодавчого вдосконалення.

Практика свідчить, що українські суди інколи занадто формально підходять до розгляду заяв про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів. Навіть незначні недоліки в оформленні документів чи формулюваннях угоди можуть стати підставою для відмови. Ще однією проблемою є відсутність єдиного розуміння меж судового контролю. Деякі судові рішення фактично переглядають справу по суті, оцінюючи правильність застосування матеріального права.

Висновки. Таким чином, провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів є важливим інститутом цивільного процесуального права України, що забезпечує баланс між автономією арбітражу та необхідністю державного контролю. Аналіз теоретичних підходів, національного законодавства та судової практики дає змогу зробити кілька узагальнень.

Провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів є ключовим інструментом забезпечення ефективності арбітражного розгляду. Його процесуальна специфіка полягає в поєднанні автономії арбітражу та обмеженого державного контролю.

Удосконалення правового регулювання та судової практики у сфері надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів сприятиме підвищенню ефективності альтернативного вирішення спорів, посиленню довіри до арбітражу та формуванню інвестиційної привабливості України.

Список використаних джерел:

1. Притика Ю. Д. Альтернативне вирішення спорів : підручник. К. : Вид-во Видавничий дім "Дакор", 2021. 436 с.
2. Кройтор В. А. Юрисдикція міжнародного комерційного арбітражного суду як самостійної постійно діючої арбітражної установи (третейського суду) в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 138–141.
3. Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України : навч. посіб. / О. Б. Верба-Сидор, У. Б. Воробель, Н. М. Грабар, А. О. Дутко, Ю. М. Юркевич; за ред. О. Б. Верби-Сидор. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 416 с.
4. Альтернативні способи вирішення спорів : навч. посіб. / М. Я. Білак, Ю. Д. Притика, О. М. Спектор, М. М. Хоменко; за заг. ред. Ю. Д. Притики. Харків : Право, 2019. 264 с.
5. Возняк І. З. Засади здійснення судового контролю за рішеннями третейських судів в Україні та практиці ЄСПЛ. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 178–184. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-11/39>
6. Nico Gurian Rethinking Judicial Review of Arbitration. *Columbia Journal of Law and Social Problems*. 2017. № 10 (50). С. 504–549. URL: <https://jlsp.law.columbia.edu/wp-content/blogs.dir/213/files/2017/10/50-Gurian.pdf>
7. Redfern A., Hunter M. Law and Practice of International Commercial Arbitration. London: Sweet & Maxwell, 2009. 1080 p.
8. Цивільне процесуальне право України : навч. посіб. / кол. авторів ; за ред. В. О. Кучера, А. О. Дутко. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 728 с.
9. Про третейські суди: Закон України від 11 трав. 2004 р. № 1701-IV. Редакція від 15 груд. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15>
10. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 берез. 2004 р. № 1618-IV. Редакція від 17 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
11. Господарський процесуальний кодекс України від 06 листоп. 1991 р. № 1798-XII. Редакція від 28 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

